

МОРОЗ О.К., канд. біол. наук
ДЕНИСКО І.Л., БАНК В.С., наукові співробітники
Національний дендрологічний парк "Софіївка" НАН України
e-mail: sofievska@ck.ukrtel.net

ВИКОРИСТАННЯ НОВИХ ГРУП ТРОЯНД В ЕКСПОЗИЦІЯХ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ "СОФІЙКА" НАН УКРАЇНИ

Проаналізовано сучасний стан впровадження в експозиції дендропарку троянд нових садових груп, подано перелік сортів у колекції та наведено приклади їх використання.

Ключові слова: сучасні сорти троянди, садові групи троянд, інтродукція, експозиція.

Постановка проблеми. Історія вирощування троянд налічує понад 5 тис. років. Нині існує близько 30 тис. сортів – результат копіткої роботи селекціонерів, вдоволення їхніх конкретних вимог щодо забарвлення, розміру, форми й аромату квітки, габітусу кущів, тривалості й повторності цвітіння тощо, а також втілення модних тенденцій, оскільки культура троянд значною мірою є віддзеркаленням естетичних настанов певної епохи. Відомо, що асортимент троянд, які пропонують підприємства-виробники, майже повністю змінюється кожні 10–15 років, що відповідно відображується як в озелененні населених місць, так і формуванні колекційних фондів ботанічних установ.

Протягом 216 років існування НДП "Софіївка", колекція троянд парку також зазнавала змін відповідно до світових тенденцій щодо виведення нових груп сортів цієї культури. Використання троянд у композиціях протягом кожного історичного періоду розбудови парку має бути предметом окремого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині є немало публікацій в яких розкриваються особливості агротехніки троянд та наводиться характеристика основних сортів [1,2,4]. Ці публікації висвітлюють особливості створення композицій з троянд в приватних садах та використання їх для вуличного озеленення і дуже рідко в них міститься інформація про використання нових груп троянд в паркових насадженнях. Публікацій щодо використання нових груп троянд в озелененні дендропарку «Софіївка» досі не було.

Метою роботи було дослідити історію поповнення колекції троянд у дендропарку сортами нових садових груп починаючи з 1955 року, – з часу передання "Софіївки" до системи Академії Наук УРСР, а також сучасний стан їх застосування на експозиційних ділянках.

Матеріали і методика досліджень. Використання троянд різних груп в експозиціях дендропарку вивчали на підставі аналізу архівних документів, монографічних матеріалів та існуючого стану насаджень дендропарку, а також на основі польових досліджень на експозиційних ділянках НДП "Софіївка" із застосуванням загальноприйнятих методик первинного сортовивчення [2; 3], що дає змогу виявити перспективні сорти для використання в садово-паркових композиціях за природно-кліматичних умов Правобережного Лісостепу України.

Результати досліджень та їх обговорення. За даними 1956 року в "Софіївці" були представлені троянди: ремонтантні – 15 сортів, чайно-гібридні – 12 сортів, виткі (одноразово квітучі) – 4 сорти, чайні – 1 сорт, паркові (гібриди *Rosa rugosa* Thunb.) – 3–5 сортів. Надалі, в 1950–1960 рр. колекцію троянд складала переважно ремонтантні троянди (близько 75 %), чайно-гібридні (20 %), решту 5 % становили гібриди *R. rugosa* і виткі троянди.

Наприкінці 1960–початку 1970 рр. ремонтантні троянди поступаються щодо кількості представлених сортів чайно-гібридним трояндам. У колекції з'являються поліантові троянди.

У 1970–1980 рр. з Нікітського ботанічного саду до "Софіївки" були привезені живці нових на той час сортів чайно-гібридних, поліантових, витких, а також гібридно-поліантових троянд.

У 1980–1990 рр. відбуваються значні надходження живців троянд з Молдови: крім чайно-гібридних, це були троянди флорібунда і грандіфлора. З Нікітського ботанічного саду в цей час надходять живці троянд різних груп селекції В.М. Клименко і З.К. Клименко.

Протягом двох останніх десятиліть дендропарк отримує щороку з метою сортовипробування в середньому 20 сортів троянд, у тому числі з нових садових груп, що набули нині популярності. На сьогодні колекція троянд у Національному дендропарку "Софіївка" НАН України становить понад 500 сортів (табл. 1). Одним із завдань формування колекції є інтродукція троянд нових садових груп з метою урізноманітнення застосування цієї культури в озелененні населених місць і садово-паркових об'єктів.

Сучасні троянди являють собою культигенний комплекс. Їх отримували в результаті багаторазового схрещування одних культурних троянд з іншими, і нині встановити вихідні види дуже складно. Нові групи сортів були виокремлені протягом останніх десятиліть з урахуванням походження сортів, габітусу кущів, форми і розміру квіток, періодичності квітування, а також способу використання в озелененні.

У результаті проведеного в 1990–2011 рр. первинного сортовивчення виявлено перспективний асортимент троянд сучасних садових груп. Нижче наводимо коротку характеристику нових садових груп, які найкраще зарекомендували себе в умовах НДП "Софіївка" і використовуються в експозиціях дендропарку: напіввітких троянд, серед яких виділяють англійські й ґрунтопокривні [1], троянд Кордеса і патію.

Напіввіткі троянди з'явилися у світовій класифікації троянд у 1965 році [1]. Їх було отримано в результаті схрещування витких троянд з чайно-гібридними. Для напіввітких троянд характерні довгі пагони до 2–3 м, успадковані від витких троянд, та великі квітки і повторне квітування, успадковані від чайно-гібридних троянд.

Напіввітким трояндам, що пройшли випробування за умов дендропарку "Софіївка", властиве надзвичайне різноманіття забарвлення квіток (табл. 2).

Таблиця 2 – Кольорове різноманіття напіввітких троянд з колекції НДП "Софіївка"

Назва сорту	Забарвлення квіток
'Ave Maria'	Кремове-білі
'Concerto-94'	Абрикосові
'Dornröschen'	Лососеві
'Dornröschenschloss Sababurg'	Рожеві
'Dzhym'	Зовні зеленкувато-білі, всередині рожеві
'Eden Rose-85'	Кремове-білі, з рожево-лососевим центром
'Feuerwerk'	Яскраво-оранжеві
'Fontaine'	Криваво-червоні, оксамитові
'Greetings'	Пурпурово-малинові
'Jaltinskoe Solnyshko'	Золотисто-жовті
'Kherones'	Малиново-червоні
'Kore'	Жовтаво-рожеві
'Liverpool Echo'	Лососево-рожеві
'Lydia'	Жовто-червоні
'Metelica'	Білі з лимонно-жовтим відтінком
'Morgensonne'	Золотисто-жовті
'Pink Robusta'	Рожеві
'Pink Star'	Рожеві з лососевим відтінком
'Robusta'	Червоні
'Twist'	Малинові з білим, смугасті
'Vesnjanika'	Яскраво-рожеві
'Weisse Wolke'	Білі

Таблиця 1 – Садові групи троянд у колекції НДП "Софіївка" НАНУ (2012 р.)

Група сортів	Кількість сортів
Англійські	31
Бенгальські	4
Бурбонські	1
Грандіфлора	21
Ґрунтопокривні	26
Кордеса	18
Мініатюрні	35
Напіввіткі	20
Паркових	15
Патію	43
Виткі	11
Виткі великоквіткові	38
Поліантові	16
Ремонтантні	2
Флорібунда	86
Чайно-гібридні	196
Всього сортів:	563

Згадані сорти використовувалися для зонування території розарію, нині застосовуються також для декорування огорожі інтродукційної ділянки ім. В.В. Мітіна. Поблизу Ліщинового ставу створено три групи троянд 'Robusta', що прикрашають цю ділянку протягом усього туристського сезону.

У 70-х роках ХХ ст. відомим англійським селекціонером Девідом Остіном було створено нову групу кущових троянд – т. зв. англійські троянди. За світовою класифікацією їх відносять до напіввітких троянд [1]. Англійські троянди було отримано в результаті схрещування старих троянд – французьких, дамаських та ін. з сучасними чайно-гібридними і трояндами флорібунда. Вони поєднують форму квітки й аромат старовинних сортів з широкою гамою кольорів, здатністю до повторного квітування і стійкістю проти збудників захворювань сучасних троянд [6].

До "Софіївки" троянди цієї групи вперше були привезені з Німеччини у 1999–2000 роках. Троянди цих сортів уже пройшли випробування і рекомендовані у виробництво й озеленення. Протягом останнього десятиліття живці отримували переважно від приватного господарства "Трояндова республіка" (село Кірове Комінтернівського району Одеської області). Ці сорти ще перебувають у процесі випробування (табл. 3).

В НДП "Софіївка" створено групові насадження англійських троянд на розарії та вздовж екскурсійного маршруту. Для нових надходжень підготовлено експозиційну ділянку поблизу Меморіальної зони.

Зауважимо, що за умов Правобережного Лісостепу України у морозні зими англійські троянди підмерзають до рівня укриття, і, відростаючи, кущі не досягають розмірів, які наводить оригінатор в описах сортів [5]. Отже, троянди цієї групи доцільно використовувати в озелененні подібно до троянд інших груп, що потребують зимового укриття.

Починаючи з 2004 року відбувається поповнення колекції троянд ґрунтопокривними сортами із зібрань вітчизняних і зарубіжних ботанічних установ та приватних підприємств. Ґрунтопокривні троянди, які також відносять за світовою класифікацією до напіввітких [1], утворюють розлогі кущі, діаметр яких більший від висоти. Вони швидко розростаються і утворюють щільний килим із пагонів, листків і квітів і є чудовим покривом для крутосхилів, оздобу для кам'янистих гірок, підпірних стінок, для ділянок саду, малопродатних для вирощування інших декоративних рослин, мають ефектний вигляд, щеплені на штамп. Цвітіння триває до 160 днів протягом сезону. З використанням троянд цієї групи в дендропарку створено сім експозиційних ділянок. Для насаджень застосовано переважно сорти з рожевими і червоними квітками. Забарвлення ґрунтопокривних троянд достатньо різноманітне (табл. 4), хоча у колекції дендропарку поки що відсутні сорти з жовтими квітками.

Таблиця 3 – Кольорове різноманіття англійських троянд з колекції НДП "Софіївка"

Роки інтродукції	Назва сорту	Забарвлення квіток
1999–2000	'Abraham Darby'	Жовтувато-рожеві
	'Bredon'	Кремові з темнішим центром
	'Cottage Rose'	Світло-рожеві
	'Evelyn'	Абрикосові
	'Glamis Castle'	Білі з кремовим центром
	'Graham Thomas'	Жовті
	'Heritage'	Ніжно-рожеві
	'L.D.Braithwaite'	Малинові
	'License'	Білі
	'Mary Rose'	Малиново-рожеві
	'Othello'	Яскраво-червоні
	'Pat Austin'	Оранжеві, зовні мідно-жовті
	'Perdita'	Блідо-абрикосові
	'The Prince'	Пурпурові
'Tradescant'	Винно-червоні	
2005–2010	'Alan Titchmarsh'	Рожеві
	'Benjamin Britten'	Темно-червоні
	'Charles Austin'	Жовто-абрикосові
	'Christopher Marlowe'	Рожеві
	'Crocus Rose'	Кремово-жовті
	'Crown Princess Margareta'	Оранжево-жовті
	'Golden Celebration'	Жовто-оранжеві
	'James Galway'	Рожеві з темнішим центром
	'Sophy's Rose'	Червоно-пурпурові
	'Tea Clipper'	Світло-абрикосові
	'The Alnwick Rose'	Абрикосово-рожеві
'William Morris'	Жовтувато-рожеві	

Таблиця 4 – Кольорове різноманіття ґрунтопокривних троянд з колекції НДП "Софіївка"

Назва сорту	Забарвлення квіток
'Bonica-82'	Рожеві
'Fair Play'	Біло-пурпурово-рожеві
'Fiona'	Малинові
'Hallo'	Червоні
'Heidekuningin'	Рожеві
'Heidesommer'	Білі
'Immensee'	Перламутрово-рожеві
'Mirato'	Яскраво-рожеві
'Nozomi'	Біло-рожеві з жовтими тичинками
'Red Cascade'	Темно-червоні
'Red Cocarde'	Темно-червоні
'Rosy Cushion'	Рожеві
'Royal Bassino'	Червоні
'Satina'	Рожеві
'Sommerabend'	Яскраво-червоні
'Swany'	Білі
'White Fairy'	Білі

Представлені у групових насадженнях на розарії та вздовж огорожі.

У 1999 р. з групи флорібунда було виокремлено троянди патіо. До цієї групи належать сорти, отримані переважно від схрещування троянд флорібунда з мініатюрними [4]. Їхні компактні кущі не перевищують 50 см заввишки і мають квітки діаметром 4–8 см, як у троянд флорібунда. Цвітіння майже безперервне. Троянди патіо доцільно застосовувати на невеликих за розміром ділянках, для оздоблення бордюрів, гірок, як контейнерну культуру [6].

Колекція троянд патіо в НДП "Софіївка" поповнюється головним чином завдяки співробітництву з підприємством "Трояндова республіка" і Нікітським ботанічним садом. Троянди цієї групи, висаджені на розарії та клумбах по вулиці Київській надзвичайно різноманітні щодо забарвлення (табл. 6). Водночас слід зауважити, що троянди патіо дуже вимогливі до умов вирощування. Для забезпечення нормального росту і цвітіння під час садіння ці троянди потребують обов'язкового внесення органічних добрив, а протягом періоду вегетації регулярного підживлення мінеральними добривами. Переважна більшість інтродукованих сортів уражаються чорною плямистістю, що призводить до втрати листків у другій половині літа, тому рослинам необхідний

Протягом останніх десятиліть значну роль в озелененні відіграють сорти групи троянд Кордеса, одержані в результаті схрещування *R. rugosa* з *R. wichuraiana* Стейн. Ці троянди вирізняються високою стійкістю проти збудників захворювань і зимостійкістю, мають здорові темно-зелені з полиском листки, великі яскраві квітки, зібрані у багатоквіткові суцвіття. Кущі сильні, з пагонами до 2 м завдовжки. Цвітіння ясне, триває до осені.

На ділянках дендропарку пройшли випробування троянди цієї групи селекції З.К. Клименко, а також зарубіжної селекції, в тому числі від фірми "W. Kordes' Söhne", Німеччина. На відміну від напіввітких, троянди Кордеса, інтродуковані до дендропарку, не вирізняються великим різноманіттям забарвлення квіток (табл. 5), тим не менше вони широко використовуються у паркових композиціях "Софіївки".

Таблиця 6 – Кольорове різноманіття троянд патіо з колекції НДП "Софіївка"

Назва сорту	Забарвлення квіток
'Abracadabra'	Темно-червоні, смугасті
'Alegria'	Рожево-оранжеві
'Arrowfollies'	Темно-червоні, смугасті
'Bella Rosa'	Рожеві
'Bianco'	Білі
'Bluennette'	Пурпурово-бузкові
'Bright Smile'	Жовті
'Buttons'	Рожеві
'Cinderella'	Світло-рожеві
'El Toro'	Червоні
'Festival'	Червоно-рожеві
'Fire King'	Білувато-червоні
'Green Diamond'	Рожевувато-зелені
'Green Planet'	Рожевувато-зелені
'Hakuun'	Кремові
'Hobby'	Рожеві
'Hocus-Pocus'	Темно-червоні, смугасті
'Jana'	Жовті
'Lovely Lydia'	Блідо-рожеві
'Macarena'	Кремові
'Maidy'	Червоні
'Mikado'	Жовті
'Milva'	Бузкові
'Orange Meilandina'	Оранжеві
'Perestroika'	Жовті
'Piccolo'	Оранжево-рожеві
'Pink Flash'	Смугасті рожеві з білим
'Pretty Polly'	Рожеві
'Purple Mikado'	Пурпурові
'Queen Mother'	Рожеві
'Red Champ'	Червоні
'Red Macarena'	Малинові
'Red Mikado'	Червоні
'Royal Palace'	Темно-червоні
'Santa Rosa'	Червоні
'Splendid Surprise'	Червоні з білою облямівкою
'Spray Gold'	Жовті
'Spray Orange'	Оранжеві
'Spray Red'	Червоні
'Sugar Baby'	Червоно-рожеві
'Sun City'	Білувато-жовті
'Surprise'	Кремові
'Sweet Surprise'	Рожеві
'Tamango'	Малиново-червоні
'Trumpeter'	Оранжеві
'Yellow Babe'	Жовті

регулярний обробіток фунгіцидами (один раз на 10 днів).

Висновки. Відмінності біологічних і декоративних властивостей нових груп троянд зумовлюють специфіку їх використання в озелененні. Інтродукція цих сортів у Національний дендропарк "Софіївка" НАН України та введення їх у композиції дендропарку є ефективним засобом популяризації розширення застосування цієї культури у ландшафтному будівництві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бумбеева Л.И. Розы / Л.И. Бумбеева. – М.: Кладезь-Букс, 2010. – 256 с.
2. Былов В.Н. Основы сортоизучения и сортооценки декоративных растений при интродукции // Бюл. Гл. бот. сада АН СССР. – 1971. – Вып. 81. – С. 69–77.
3. Методика фенологических наблюдений в ботанических садах СССР / Под ред. Лапина П.И. – М.: Изд-во ГБС АН СССР, 1975. – 27 с.
4. Мэтток Дж. Энциклопедия по выращиванию роз / Дж. Мэтток. – М.: Арт-Родник, 2003. – 160 с.
5. Austin D. Handbook of Roses 2009/10 / D. Austin. – Albrighton: David Austin Nursery Limited, 2009. – 121 p.
6. Jacobi K. Roses / K. Jacobi. – Bicester: Aura Books, 2002. – 96 p.

Использование новых групп роз в экспозициях Национального дендрологического парка "Софиевка" НАН Украины **Е.К. Мороз, И.Л. Дениско, В.С. Банк**

Проанализирована существующая ситуация с введением в экспозиции дендропарка роз новых садовых групп, приведен перечень сортов в коллекции и примеры их использования.

Ключевые слова: современные сорта розы, садовые группы роз, интродукция, экспозиция.

Utilization of new garden classes of roses in expositions of the National dendrological park "Sofievka" NAS of Ukraine

O. Moroz, I. Denysko, V. Bank

The present state of new garden classes of roses introduction to the expositions of the National Dendrological Park "Sofievka" NAS of Ukraine is analyzed in the article. The list of cultivars in the collection is cited and the examples of use are given.

Key words: modern roses, garden classes of roses, introduction, exposition.